

Uesperty Optedn

Zicteygeefnr Inr penesyn-
ficteneppneleg

84
7-92

1905p.

146-3
7-97

✓ 146. *Հայրենասիր*
1352

ԱՐՄԱՆ ԱՐՅԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ՄԱՐԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՐՈՒՄ

ՅԱՆՑԱԻՈՐ

Մ Ո Ր

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թարգմանություն)

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «ՀԵՐԱՆ» ԵՐԿ. 1905 թ.

Մադարեան փողոց № 15

(79)

83
7-99
W

20 APR 2006

19 NOV 2010

ԱՐՄԱՆ ՍԻՅԱՆՔԱՆՔԻ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԻ ՊՐԷՎՈՒ

394

ՅԱՆՑԱԻՈՐ

Մ Օ Ր

ԽՈՍՏՈՎ ԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թարգմանություն)

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ԸՃԿ. 1905 Թ.

Մադարեան փողոց № 15

(79)

14262-57

581 - 17 Դ. 38

ՄԱՐՍԷՅԼ ՊՐԵՎՕ

ՅԱՆՅԱՒՈՐ ՄՕՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երբեմն, յետ նայելով իմ անցեալի վերայ, ես կենդրոնացած մտածում էի, թէ ի՞նչն է կազմում նրա էութիւնը, ի՞նչն է այդ անցեալից իմ համար այրող յիշատակութիւնների գանձարան ստեղծել, մինչգեռ նա մի շարք անգոյն, մութ օրեր կարող էր լինել, և մինչև անգամ սկսել էր դառնալ: Այդպիսի ժամերում ես աշխատել եմ զարթեցնել իմ խիղճը և իմ անձնական անաչառ դատաւորը դառնալ:

«Վերջ ի վերջոյ», ասում էի ինքս ինձ, «ես երբէք իրաւունք չ'ունիմ ինձ կատարելապէս բաղդաւոր համարելու, գողանալով այդ բաղդաւորութիւնը հասարակութիւնից, օրէնքից, իմ յատուկ պարտաւորութիւնից: Ես ազնիւ կ'իմ չեմ եղել... Ամբողջ տասնուչորս տարի ես խաբել եմ ամուսնուն»:

Եւ ես անկեղծօրէն աշխատում էի զրգռել իմ դէմ իմ մէջ եղած զփոխութիւնը. ինձ թւում էր, որ ես աւելի քիչ մեղաւոր կը լինէի, եթէ խղճի խայթոց զգայի: Եւ երբ ես նայում էի ամուսնուս, որը լուռ նստում էր բազկաթոռի վերայ և իրան յաղուկ եղանակով լրագիր էր կարդում, ես յանդիմանութիւններ էի թափում զըլխիս... «Այդ ազնիւ մարդը քեզ է նուիրուել, տալով քո ձեռքը իւր բարի անունը և հանգստութիւնը: Իսկ դու ի՞նչպէս ես վարուել նրա հետ տասնուչորս տարուայ ընթացքում: Եւ ի՞նչ կը

Дозволено Цензурою 11 Декабря 1904 г. Тифлисъ.

լինէր, եթէ նա իմանար այդ բանը,—այդ խեղճ, համեստ աստիճանաւորը, որը իւր ծանր աշխատութիւնով ապրուստ է հասցնում իրան, քեզ և իւր աղջկան: Ի՞նչ ես կարծում,—նրա տանջանքները չէին գերազանցիլ քեզ այրող յափշտակութիւններէ, որոնցով միշտ զբաղվում ես:

Այո... Բայց նա չգիտէ: Նա երբէք չիմանայ: Նա երբէք չի տեսել այն մարդուն, որի համար ես նրան դաւաճանել եմ: Ես կարծում եմ, որ անշուշտ նրա միամտութիւնից առաջացող ապահովութիւնն է ազատել ինձ խղճիս խայթից: Երբ որ ես նրան, իմ ամուսնուս, ամբողջ սրտով և մարմնով չեմ սիրում, միմիայն պահպանում եմ նրա բարեկամութիւնը, որին երկարատեւ միասնական կեանքը և շահերի ընդհանրութիւնն է ստեղծել, ես էլ պարտաւորուած չպէտք է միջամտեմ նրա գործերին: Որքան էլ խիստ պատէր մեզ օրէնքների և վայելչականութեան ցանցը, բանը դրանով չի փոխվում, կինը իրան պարտաւոր է համարում նրան միայն հաւատարիմ մնալ, որին նա սիրում է:

Ահա թէ ինչ էի ասում ինքս ինձ մինչև երէկ: Իսկ այսօր խայթի թոյնը ես մի այնպիսի կսկիծով եմ զգում, որ չեմ հասկանում, թէ վերաւոր սրտով ինչպէս պէտք է շարունակեմ կեանքս... Եւ այս ամենը հետևանք էր մի խօսքի, որ դուքս թուաւ իմ տաանուկից տարեկան աղջկանս, Ելենայիս, բերանից:

Այդ երեխայի կրթութեան համար արել եմ ես, ինչ որ կարողացել եմ: Յանցաւոր կին լինելով հանդերձ, ես չեմ կարող յանդիմանել ինձ, գոնէ, թէ ես վատ մայր եմ եղել: Կարծում եմ, որ այսպիսի հոգացողութիւնից շատ քիչ աղջիկ-

ներ են օգտվում երեխայութիւնից: Մինչև անգամ այն ժամերում, երբ ես Լիւսինին տեսնելու համար խելքս թոցնում էի, և դառնում էի մի անմիտ և անզուսպ առաքկայ, իմ աղջկայ առողջութեան և բարեբաղդութեան մասին հոգացողութիւնը ինձ խելքի էր բերում և հնարաւոր դարձնում ինքս ինձ տիրելու: Գուցէ, այս հոգացողութիւնը, որին ես պարտաւոր եմ, հեռու պահեց ինձ յայտնի անվայել վարմունքից, որին հասնելու աշխատում էր Լիւսինը... Ելենայի մեծանալուն համեմատ ես էլ ուշի ուշով հետեւում էի և նրան և ինձ: Երեխայի պարզ և արթուն աչքերը խաբելու համար, ես այնպիսի խորամանկութիւնների և ջանքերի էի դիմում, որոնց չէի դիմում ամուսնուցս ճշմարտութիւնը թագցնելու համար: Ես, մեղաւորս, մեռած խղճով, այդ անփորձ հոգաւ սուրբ մաքրութիւնը ուրախութեամբ կատարեալ անմեղութեան մէջ էի պահպանում: Երբ որ նա սկսեց տասն տարեկան դառնալ, ես նրա հոգացողութիւնը այլևս չէի վստահանում ինձ հաւատալ: Ես տուեցի նրան վանք, ապահով տեղ, ուր աղջկանս կրթութիւնը կարող էր շարունակուել և վերջանալ ազատ ամեն մի վտանգից: Վանքից նա ամիսը մի անգամ էր դուրս գալիս. արձակուրդների ժամանակ նա մեր մօտ երկու շաբաթ անցկացրեց, և յետոյ իւր տատի մօտ ամառանոց գնաց: Երբ որ նա մեր տանն էր լինում, ինքնըստինքեան հասկանալի էր, որ Լիւսինի հետ մեր ամեն մի յարաբերութիւնը կտրուում էր... Եւ ես հրճվում էի, տեսնելով, որ աղջիկս հիանալի մաքրութեան մէջ է աճում, կատարելապէս առանց տեսնելու կեանքի վատ կողմերը: Եւ անհ, իմ կարծիքով, այդքան երկար ժամա-

նակի ընթացքում, այդ էր խանգարում ինձ խղճի խայթ դգալ: Այսուամենայնիւ, ես կարողացայ նախատեսել, որ վաղը նրան միշտ չէր պահպանի, և, երբոր վճռեցի շատ մատաղ հասակում նրան ամուսնութեան տալ, ես զգացի, որ ողջախոհ կեանք վարելու ընդունակ կլինիմ այն օրից, երբ Ելենան կը փոխադրուի մեզ մօտ: Երեկ առաւօտեան նա պէտք է վերադառնար վաղը... Իսկ ես ցերեկը ժամի երեքին Լիւսէնի հետ տեսակցութիւն նշանակեցի... Այո, — այժմ ես հասկանում եմ, — որ մայրական սիրոյ և սանձարձակութեան խառնուրդը իմ կեանքում զարհուրելի է... Մինչև այժմ դա ինձ չէր տանջում: Ես ջերմեռանդօրէն պահպանում էի Ելենային, և նրա պատճառաւ ուրախութեամբ կը դռնէի Լիւսէնի հետ տեսակցութիւնները: Բայց իմ մանալով, որ ես կարիք չունիմ աղջկանս մասին վախենալու, ես փախչում էի սիրահարիս մօտ. իմ կողմից անխղճութիւն էր արածս, և այժմ էլ ես ամաչում եմ... Եւ այսպէս, արդէն վճռուած էր, որ Լիւսենը ժամը երեքին իրան տանը սպասէր ինձ: Յանկարծ առաւօտեան շատ վաղ վաղըից հեռագիր եմ ստանում: Վաճառայրը յայտնում մեզ. որովհետեւ ննջարանների պատերը, որոնք նորից են ներկուած, դեռ բոլորովին չեն չորացել, ուստի սաները դեռ ևս չեն կարող ննջարաններում քնել, և արձակուրդը կարող է երկու օրով էլ երկարիլ: Ելենան շատ ուրախացաւ, իսկ ես սաստիկ շփոթուեցի... Պէտք չէր, արդեօք, հեռագրով Լիւսենին յայտնել: Իսկոյն գլխումս ծագեց այն միտքը, որ աղջիկս ամբողջ առաւօտ ինձանից չպէտք է հեռանար: Հնարաւորութիւն չունէի ես ոչ հեռագիր գրելու և ոչ տանելու, այնպէս, որ

վճռեցի այդպէս էլ թողնել «Լիւսենը կը սպասի»: Նա անշուշտ կը հասկանայ, որ ինձ խանգարել են».

Եւ նա, արդարեւ, մի ժամ, ժամուկէս, երկու ժամ սպասում էր: Բայց որովհետեւ նա գիտէր իմ ճշտապահութիւնը, նա սկսել էր անհանգիստ լինել, երբոր ժամի հինգն էր խփել: Գուցէ ութ անջատուած օրերը նրանում աւելի էին սաստկացրել ինձ տեսնելու ցանկութիւնը, նա անկեղծօրէն սիրում է ինձ: Լիւսենի համբերութիւնը կտրուել էր, — նա դուրս է գալիս, և առաջի պատահած կառքով ճանապարհ է ընկնում դէպի մեզ: |||

Ժամի վեցի սկզբին աղախինս, որը չէր ճանաչում Լիւսենին, (գաղափքը, կրկնում եմ, ոչ ոքի յայտնի չէր), յայտնեց ինձ, որ մի պարոն է եկել և ինձ հարցնում է, սա մի գինեվաճառ է, որը իւր ծառայութիւնն է ուզում առաջարկել: Նրա ինձ հետ տեսնուելու ցանկութիւնը այնքան մեծ էր և նա այնքան թախանձանօք էր պնդել, որ աղախինս չէր իմացել, թէ ի՞նչպէս մերժի նրան: Ես ներս մտայ ամուսնուս առանձնասենեակը, որ դեռ նախարարութիւնից չէր վերադարձել. Ելենան սպասում էր ինձ հարեան սենեակում:

Երբոր ես Լիւսենին տեսայ, ինձ թւաց, որ ամեն ինչ կորած է, որ ճշմարտութիւնը յայտնուել է և մեղաւորութիւնս բացուել... Ես յանկարծ ճչացի. Լիւսենը աշխատում էր հանգստացնել ինձ: «Ես այս բոլորին կը գնամ... Բայց ինչո՞ւ դուք չեկաք... Չեմ յիշում, թէ նրան ես ինչ պատասխանեցի, ես ուզում էի, որ նա շուտ գնար, սակայն նա էլ ուշանալու կարիք չունէր, բաւական էր, որ համոզուեց, որ ես առողջ եմ... նախ

քան Ելենայի մօտ գնալս, ես իմ սենեակը վազեցի
և այնտեղ աշխատում էի հանգստանալ:

Ելենան ոչ մի խօսք չլիշեց գինեվաճառի մա-
սին: Իսկ ես էլ չէի վստահանում խօսել և սուտ
ասել այն խորը թափանցող աչքերի ներկայու-
թեամբ: Օրն առանց մի դիպուածի անցաւ: Ա-
մուսինս վերադարձաւ, մենք նստեցինք ճաշելու:
Նա շատ ուրախ էր և բաւական էր այն պատ-
ճառաւ, որ իւր պաշտելի աղջիկը մի երեկոյ էլ կը
մնար իւր մետ: Քաղցրաւենիքի ժամանակ, տանձը
մաքրելով, հարցրեց ամուսինս.

Այսօր ցերեկը, իմ բացակայութեամբ, այս-
տեղ ոչ ոք չէ՞ եղել:

Ես զգում էի, որ գունատվում եմ և շփոթ-
վում. խօսել էի ուզում, բայց բերանս ծովում էր,
և ես չկարողացայ մի բառ անգամ արտասանել:
Եւ յանկայծ, քարացած, լսում եմ Ելենայի ձայնը,
որը շատ հանգիստ կերպով պատասխանում էր:

Ո՛չ, հայրիկ,— ոչ ոք չէ եղել:

Ես նայեցի Ելենայի վրայ... ես հանդիպեցի
նրա հայացքին: Այդ աչքերը ծիծաղում էին և
պարզ հասկացնում էին:

Մի վախի՛ր,— ես քեզ հետ եմ:

Ամբողջ գիշեր ես չկարողացայ քնել: Ես ա-
մաչում էի: Աւանդ, ես խիստ պատժուած եմ: Չէ՞ որ
այդ աղջկան ոչ թէ միայն յայտնի է (անշուշտ
վաղուց արդէն) իւր մօր ամօթանքը, այլ և իմ օ-
րինակը նրան խաբել սովորացրեց, ինձ համար
խաբել... և ինձանից լաւ:

ՄԱՐՍԻՅԼ ՊՐԵՎՕ

ԸՆԿԵՐԱԿԻՑ

Գիտէ՞ք, սիրելի Անրի, որ ձեր հաւատար-
մութեամբ դուք ինձ մեծ պատիւ էք ցոյց տալիս:
Դեռ երեսուն տարիս չլրացած, ես, (ասածս թող
ձեզ չբարկացնի, ընդամէն մի տասնութամսով
եմ մեծ իմ գեղեցիկ ընկերակից Իվօննայից, որը
կարողացել է ձեզ դուր գալ), դեռ երեսուն տա-
րիս չլրացած, ես, իբրեւ մի պառաւ կին, ձեզանից
յանձնարարութիւն եմ ստանում ամուսնութիւններ
գլուխ բերելու համար: Եթէ խօսքը ձեր մասին
չլինէր, պարոն, և ոչ Իվօննայի մասին, որին ես
շատ եմ սիրում, դէպի որը ես երբէք ատելութիւն
չեմ կարող զգալ, այն ժամանակ, գուցէ, ես հը-
րաժարուէի այդպիսի պատուից: Իսկ ես— ձեր
մտերիմ բարեկամն եմ և սիրով յայտնում եմ ծա-
ռայութիւնս,— ձեր համար կանեմ, ինչ որ կա-
րող եմ:

Դուք ասում էք, որ դուք ձեր զգացմունքը
մեր զմայլեցուցիչ Իվօննային յայտնելու համար
վստահութիւն չունէք, այդ ես, ի հարկէ, այս տե-
սակ եմ բացատրում, որ դուք վախկոտ էք ու
ձեզ անարժան էք համարում նրա բարեհաճու-
թեանը: Բայց ձեզ մի բանբասէք ձեր վախկոտու-
թեան համար: Ես բոլորովին ոչ մի տղամարդ չեմ
ճանաչում, որը այդ դէպքում այդքան դանդաղ
լինէր, ինչպէս դուք, երբ հարկաւոր է կնոջն ա-
սել— «սիրում եմ»: Չեզ նման օֆիցերին, որ այդ-
քան քաջ է պատերազմում, վրդովում է մեր ա-
ռաքինի կերպարանքը: Երեսի մի փոքր անձատ-
չելի գծագրութիւնը ստիպում է ձեզ յետ դառ-
նալ: Ո՛հ, սպայ, քանի՞ յարմար դէպքեր էք դուք

արդէն բաց թողել: Ձեր գեղեցիկ կազմուածքով (բայց դուք գեղեցիկ կազմուածք ունէք, գիտէ՞ք դուք այդ) դուք ձեր կապը աշխարհիկ կանանց հետ պէտք է տասնեակներով հաշուէիք, իսկ ես հաւատացած եմ, որ ձեր հաճոյանալու ձեւերը... դործնական ձեւերը... վերաբերում են այն կանանց, որոնք ամենից քիչ աշխարհիկ են: Բայց մենք չենք կարող սպանողներ լինել: Միթէ ձեր զինուորական օրէնքները պատերազմական դործողութիւնների ժամանակ միշտ յարձակողական շարժումներ չեն հրամանագրում...:

Բայց թողնենք այս:

Իվօննան կամ,—ինչպէս դուք հանդիսաւոր կերպով անուանում էք նրան իւր հանգուցեալ ամուսնու ազգանունով, որով նա փոքր ինչ պարծենում է,—m-me դե Գերբուան, ուրիշների նման նոյնպէս չկարողացաւ ազատել ձեզ ձեր յատուկ շփոթմունքից: Սակայն իմ սիրելի ընկերուհուն երբէք չէ կարելի ոչ ճարպիկ անուանել: Նա շատ հմուտ կերպով կարողացաւ օգտուիլ իմ ծառայութիւնից և յաճախեցրեց ձեր հետի տեսակցութիւնները, երբ և տիրեց ձեր սրտին: Իսկ ես ոչինչ չէի կասկածում: Ես ինքս ինձ ասում էի. «Եթէ նա այժմ առաջուանից յաճախ է այցելում ինձ, նրանով է բացատրվում, որ նա այրիացել է, ըստ որում և շատ ազատ ժամեր ունի»: Եւ այն ժամանակ ես ուրախանում էի, տեսնելով, որ դուք աւելի սիրով էք այցելում իմ տունը... և այսպէս դուք երկուսով ստիպեցիք ինձ բաւականին տարօրինակ դեր խաղալ: Իսկ ես չեմ բարկանում ձեզ վրայ, որովհետեւ դուք լաւ ձգտումներով էք առաջնորդվում: Եւ ձեզ էլ, իմ սիրելի Անրի, ես ներում եմ աւելի սիրով, որ դուք ինձ ապացուցա-

նում էք ձեր հաւատարմութիւնը, դիմելով իմ խորհրդին և օգնութեան:

Այո, բարեկամս, ձեր ընտրութիւնը յաջողակ է, և ես երկու ձեռքով եմ ծափահարում ձեզ: Դուք գիտէք, թէ ես ինչպէս եմ սիրում Իվօննային: Մեր բարեկամութիւնը, որն սկսուել է գիշերօթիկ եղած ժամանակից, որը ժամանակուայ ընթացքում զարգացել և հաստատուել է, մի հազուագիւտ օրինակ է ներկայացնում. ես նրա օրիորդական բոլոր ցնորքների, բոլոր յափշտակումների և թուլութիւնների ստուգոյն եմ. նրա կեանքի ընտղական վայրկեաններում ես նրա ամենահաւատարիմ պաշտպանն եմ եղել, իսկ այդ կեանքում (նա, ի հարկէ, ձեզ ասել է) երբեմն խռովութիւններ են եղել: Իվօննան, որը մի սիրտ կամ աւելի լաւ է ասել մի աւելի ջերմ բնաւորութիւն ունի, քան կարելի էր ենթադրել, յարմար ամուսին չըգտաւ. նրան իւր գեղեցկութեամբ և շռայլ ձգտումներով հանդերձ, ամենից առաջ հարկաւոր էր հարստութիւն: Գերբուան ծերացել էր, սակայն մեծ հարստութիւն ունէր. ճոխութեան հետ միասին նա նրան գեղեցիկ, շատ յարգելի անուն էր տուել, և այս ամենը միանգամից փոխեց մեր սիրելի Իվօննայի դրութիւնը, որը ամուսնութիւնից առաջ համարեա թշուառ էր և որին m-Me Կօպէն էին անուանում: Նրա առաջ երբէք մի արտասանէք Կօպէնների անունը. նա այդ անունը, ինչպէս մի չափազանց ստոր դասակարգի վերաբերեալ, ատում է, և նա նրան յիշեցնում է այն համեստ դրութիւնը, որի մէջ և այժմ են Կօպէնները Պիկարդիում. սրանք ամենն էլ մի պատուաւոր մարդիկ են, սակայն մեծ մասամբ փոքր վաճառականներ են կամ մանր առտիճանաւորներ: Եւ դարձեալ

չէ՞ որ դուք Կօպէնի հետ չէք ամուսնանում. այդպէս չէ՞: Դուք բաւականանում էք նրանով, որ Իվօննան, որը ծագումով մինչև անգամ սոոր է միջին դասակարգից, կատարելութեան և գեղեցկութեան մարմնացումն է ներկայացնում:

Դառնալով Գերբուա բարոնի կինը, Իվօննան մի առ ժամանակ հարբած էր հարստութիւնով և արխտօկրատիզմով. սակայն փողն ու կապիւրը չէին կարող լրացնել այն կնոջ կեանքը: Որի քսան տարին դեռ չէ լրացել, գեղեցիկ կնոջ, որը երկրպագուներ ունի: Իվօննան իւր կրօնական ծանրաբարոյ համոզմունքների համար մինչև անգամ չունէր պատասպարան կամ պաշտպան: Դուք, որ եղուխների աշակերտ էք եղել և օֆիցեր նոր եղանակի, որը երբէք բաց չէ թողնում կիրակնօրեայ սուրբ պատարագը և տօնում է Ձատիկը, ձերը միայն գեղեցիկ ձևի վարժունքն է... Մի խօսքով Իվօննայի ամուսնական հինգ տարիների կեանքը առանց մրրկի չանցան: Այս բանը նա էլ ձեզանից չէ թաքցրել, Իվօննան, առհասարակ, ճշմարտախօս է և միևնոյն ժամանակ, դուք այնքան խոհեմ էք, որ նրան իւր անցեալի համար չէք յանդիմանի, որի վրայ նա այլևս իշխանութիւն չունի և որի ժամանակ նա ձեզ չէր ճանաչում: Դուք, այդ սիրելի երեխայի վերաբերմամբ մեզանից աւելի խիստ իրաւունք չունէք: Դուք նրան կատարելապէս կարող էք վերանորոգել, և այդ ձեզ մեծ պատիւ կը բերի, և, նոյնպէս, հաւատացած եմ, մեծ ուրախութիւն կը պարգևի, իսկ ձեր անունը և անբիծ անցեալը նորէն Իվօննայի առաջ բաց կանեն այն դռները, որոնք փաբխեցութիւնով փակուեցին:

Եւ այսպէս, իմ բարեկամ, դուք տեսնում էք,

որ ես բոլորովին հաւանում եմ ձեր դիտաւորութիւնները և կուրախանամ նրանց իրագործութեան: Բայց... չէ՞ որ դուք տղամարդ էք, և ձեզ հետ պարզապէս կարելի է խօսել, ուղիղ չեմ ասում: Ես չեմ հաւատում, որ Իվօննան ընդունի ձեր առաջարկութիւնը: Ոչ թէ այն պատճառաւ, որ նա երբ և իցէ ձեր մասին վատ է խօսցել: Այդ մինչև անգամ ինձ համար հաճելի կը լինէր: Իսկ նա ձեր մասին այնպիսի միամտութեամբ է խօսում, այնպիսի սառնութեամբ, որ ես, որքան նրան ճանաչում եմ, գալիս եմ այն եզրակացութեան, որ այդ ամենը նրան չէ գրաւում: Իսկ եթէ ընդունենք, որ նրա սիրտը այժմ ուրիշին է պատկանում, այդ դէպքում պատճառը ամենից առաջ երիտառարդ Մօրիս Լօտրէնէ դառնում. երեք ամիս սրանից առաջ թուլութիւնը նրանում սկսեց սկիզբն առնել դէպի այդ ցիկլիստը—հին յունական բանաստեղծը—և նա իւր այդ թուլութիւնը չէր ծածկում, և որովհետև նա այդ մասին այլ ևս ինձ ոչինչ չասաց, ուրեմն ես մտածեցի. «հըմ. դուցէ համեստութիւնն է արգելում, որ նա ինձ հետեւալի մասին հաղորդի»... Այսպէս էլ, կարելի է, որ յիշեալ Լօտրէն ուղղակի հրաժեշտ է տուել պաշտօնից և այժմ մոռացուել է, և Իվօննան էլ միմեայն ձեր մասին է մտածում: Ես իմ բոլոր սրտովս ցանկանում եմ այդ: Ես ձեզ զգուշացնում եմ միայն անյաջող դէպքում, որը կարող է հնարաւոր լինել: Եթէ դուք առաջի անգամ մերժումն կրստանաք, մի վախեցէք պնդել. Իվօննայի երեւակայութիւնը երկարատե չէ, և նա չափազանց խելօք է, որպէս զի հասկանայ, թէ ռապիսի առաւելութիւն է տալիս նրան ամուսնութիւնը այդպիսի հարողատ, բարեկայել և լաւ դիրք

ուղնեցող երիտասարդ մարդու հետ, ինչպէս դուք էք: Անհրաժեշտ դէտքում ես էլ կաշխատեմ ագրիկ նրա վրայ, իսկ սրա փոխարէն ինձ պէտք է խոստանաք, որ ամուսնութիւնից յետոյ դուք պարոն Լօդրէին չէք ընդունի ձեզ մօտ:

Բայց որովհետեւ մենք այժմ կարող ենք նախել ձեր ամուսնութեան վրայ իբրեւ մի վճռու գործի, ուրեմն ձեր «հին բարեկամը» կամենում է ձեզ միջանի խորհուրդներ տալ, որոնք, — մի կասկածէք այս բանում, — լի են Իվօնայի և ձեր բաղդաւորութիւնը պահպանելու ցանկութեամբ:

Ամենից առաջ, բարեկամս, խոստացէք ինձ, որ դուք զգուանքով հոգ կը տանէք այդ թանկագին երեխայի առողջութեան մասին: Չը նայելով, որ նա արտաքուստ ամբակազմ և ծաղկափթիթ է երևում, իսկապէս թոյլ է և ափսոսանքով լին է, որ առողջացնելու համար բժիշկները թոյլ երեացին: Այդ հիւանդութիւնը նրա ամուսնութեան առաջի տարուանից է սկսվում, երբ որ նա սաստիկ հիւանդանում է մի քանի ամիս. — ասում են, որ որպէս թէ Բարոն Գերբուան ամենից լաւ գիտէր այդ ցաւի պատճառները: Խեղճիկ: Դուք պէտք է նրան սաստիկ սիրէք, որպէս զի անհետացնէք նրա մէջ այդ բոլոր վատ յիշողութիւնները: Նրա բնաւորութեան անհարթութիւնները ստիպում են ինձ, որ ես աւելի զգուանքով և աւելի սիրով վերաբերուեմ նրան, որովհետեւ նրանք յիշեցնում են ինձ նրա բոլոր կրած ֆիզիկական և բարոյական տանջանքերը: Տեսէք, չըհակառակէք նրան, և, երբ նա երբ և իցէ կտրտմեցնի ձեզ իւր կամասիրութիւնով, որը այն անսպասելի անկարգութիւններից մէկն է, որոնք ինձ և ամենին էլ, որոնք նրան շատ մօտ են եղել, լաւ ծա-

նօթ է և այդ ժամանակ նրան չը հայնոյէք, իսկ աւելի լաւ է պինդ գրկէք, — կարծում եմ, որ այդ նրան հանգստացնելու միակ միջոցն է: Մի մարդ, որին Իվօնան սաստիկ սիրում էր, ասաց ինձ մի անգամ. «Ամենալաւ գիծը Իվօնայի հոգու մէջ — բնաւորութիւնն է կազմում»:

Ես մի երկիւղ ունեմ, սիրելի բարեկամս, — այս իմ պարտաւորութիւնս է, որ ամենը ձեզ ասեմ, մինչդեռ դուք ճակատագրական քայլ էք անում, — և այս երկիւղը Իվօնայի բաղդաւորութեան համար չէ. բայց այդպիսի ամուսին, ինչպէս դուք էք, նա չէր յոյս գնի, որ կըգտնի: Սակայն թէ դուք էլ ապագայում բաղդաւոր կարող էք լինել, դրանում ես հաւատացած չեմ և այդ միտքը ինձ անհանգիստ է անում: Դուք ինչո՞ւ էիք ինձանից խորհուրդ հարցնում: Ինչո՞ւ էք դուք ստիպում ինձ, որ ես այդ հարցը խղճի ենթարկեմ և ձեզ ձեզանից զգուշացնեմ: Ես ձեզ լաւ եմ ճանաչում, և ինձ թւում է, որ ձեր բաղդաւորութիւնը կարող էր այն կինը կազմել, որն աւելի հաստատամտութիւն ունի, աւելի, եթէ կարելի է այսպէս ասել, աւելի «մայրական» է, քան մեր յափշտակիչ Իվօնան: Դուք ձեր առաջին փայլուն առաջարկէզ ունէք. դուք քաջ սպայ էք համարվում և միևնոյն ժամանակ ձեզ գնահատում են իբրեւ գիտնական մասնագէտի: Ինձ համար, իսկապէս, բոլորովին պարզ չէ, թէ ամուսնութիւնը, կնոջ և երեխաների մասին հոգատարութիւնը ի՞նչ ևս կարող է աւելացնել այդ տեսակ կատարեալ գոյութեան մէջ... Իսկ ես կըցանկանայի, որ դուք ամուսնանայիք այնպիսի կնոջ հետ, որն աւելի խոհեմ, աւելի քիչ պահանջող լինէր, որը իւր զգացմունքների փոխարէն միայն ձեր բարեկամութիւ-

նը կը խնդրէր, որով կուրախանար և կը պարծե-
ար...

Սակայն այս ամեն ապացոյցներն, ի հարկէ,
փշրվում են, մի մեծ փաստի առաջ. «Ես սիրում
եմ»: Եւ եթէ դուք, արդարեւ, սիրում էք, եթէ
դուք սիրոյ փոխարէն հեշտասիրութեան մի թեթե-
յուղումն չէք ընդունում, յուզումն, որը ձեզ նման
վախկոտ տղամարդիկ միշտ փորձում են հրապու-
րիչ կանանց ներկայութեամբ, այդ ժամանակ ես
վստահ կասեմ ձեզ. ամուսնացէք,—իսկ եթէ ոչ...
եթէ ոչ... Տէ՛ր Աստուած... լաւ մտածէք և մի
շտապէ՛ք: Չեմ կարծում, որ դուք տիկին գե-Գեր-
բուաին կորցնելու վստահութիւն ունենայիք. դը-
ժուար թէ մի ուրիշն էլ գտնուի, որը նրան չա-
փազանց սիրի և իւր իրաւունքները յայտնի նրա
աջ ձեռքն ունենալու համար:

Այս գիշերուայ ընթացքում, մինչև էգուց ա-
ռաւոտ, լաւ մտածեցէք, իմ սիրելիս, իսկ ցերե-
կուայ ժամը երեքին եկէք ինձ մօտ հաղորդելու
ձեր մտածմունքի հետեանքը: Իմ դռներս ամենի
համար փակ կըլինին, բացի ձեզանից. մեր ծան-
րաբարոյ խօսակցութիւնը մինչև անգամ ամուսի-
նըս էլ չէ կարող խանգարել, որովհետեւ նա Սօ-
լան որսի է գնացել: Դուք իմ հետ առանց լռելու
կըխօսէք, թողնելով ամօթխածութիւնը. ուղիղ չեմ
ասում: Մենք միասին կըքնենք ձեր սիրտը, ես
հաւատացած եմ, որ դուք նրան լաւ չէք ուսում-
նասիրել,—նրա մէջն մտնելու համար ձեզ առաջ-
նորդ է պէտք:

Ինչ կերպ էլ այդ քննութիւնը վերջանայ,
ես ուրախ եմ, որ ձեզ և իմ սիրելի Իվօննային,
որին նոյնպէս եմ սիրում, ինչպէս ձեզ, ծառայու-
թիւն անելու հնարաւորութիւն ունեմ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0310288

6989